



## בית הדין האזורי לעבודה בתל אביב-יפו

עב 10015/09 אלמונית נ' עיריית תל אביב יפו

בפני: כב' השופטת לאה גליקסמן  
נ.צ. (מעבידים) מר איתן ליברוט

**התובעת:** אלמונית  
ע"י ב"כ עו"ד אילת ישראלי – מרגלית

**הנתבעת:** עיריית תל אביב יפו  
ע"י ב"כ עו"ד דפני פרי – שרון

**מתייצבת בהליך:** מדינת ישראל  
ע"י ב"כ עו"ד קרן יוסט

### פסק הדין

1. עניינה של תביעה זו - זכאותה של התובעת לקצבת שאירים ולזכויות אחרות המגיעות לאלמנת פנסיונר של הנתבעת (להלן – העירייה).

#### **הרקע לתביעה:**

2. התובעת היא אלמנתו של מר י. ז"ל (להלן – המנוח).
3. המנוח הועסק בעירייה משנת 1956, עד לפרישתו לגמלאות מחמת גיל פרישת חובה בשנת 1995.
4. למנוח שולמה פנסיה תקציבית, על פי הוראות חוק שירות המדינה (גמלאות), התש"ל – 1970, שהוחל על עובדי העירייה (להלן – חוק הגמלאות).
5. המנוח הלך לעולמו ביום 8.10.2008.
6. התובעת והמנוח לא התגוררו יחדיו במשך תקופה ארוכה לפני פטירתו, וזאת בשל יחסו האלים של המנוח כלפי התובעת וכלפי ילדיהם המשותפים.
7. התובעת הגישה תביעה לתשלום קצבת שאירים/גמלת שאירים הן כנגד העירייה והן כנגד המוסד לביטוח לאומי.
8. המוסד לביטוח לאומי הודיע כי לאחר בדיקה מחדש הוחלט לאשר לתובעת זכאות לגמלת שאירים החל ממועד פטירתו של המנוח.



## בית הדין האזורי לעבודה בתל אביב-יפו

עב 10015/09 אלמונית נ' עיריית תל אביב יפו

9. העירייה טענה כי התובעת אינה זכאית לקצבת שאירים, לנוכח העובדה כי נפרדה מהמנוח "פרידה של קבע", לא הייתה סמוכה על שולחנו של המנוח ולא ניהלה עמו משק בית משותף או חיי שיתוף כלכליים.

### ההליך:

10. בשל העניין הציבורי בהליך זה, וכן השלכות הפסיקה על זכויות אלמנות של עובדי מדינה ומעבידים אחרים שעל עובדיהם הוחל חוק הגמלאות, ניתנה ליועץ המשפטי לממשלה אפשרות להביע עמדתו. המדינה תמכה בעמדת העירייה כי התובעת אינה זכאית לקצבת שאירים, לנוכח העובדה שבין התובעת לבין המנוח התקיים מצב של "פרידה של קבע".

11. הוסכם בין הצדדים כי התשתית העובדתית להכרעה היא העובדות המפורטות בתצהיר התובעת ובתצהירו של מר רפי וייס, ממונה פרישה וגמלאות בעירייה, בכפוף להבהרות שניתנו לתצהירו בהודעת הצדדים (פרוטוקול דיון מיום 13.9.2010).

### התשתית העובדתית:

12. התובעת, ילידת שנת 1933, נולדה ב \_\_\_\_\_ ועלתה לישראל בשנת 1950 או בסמוך למועד זה.

13. סמוך לאחר עלייתה ארצה נישאה התובעת למנוח, אשר נבחר כחתן עבורה על ידי הוריה. לתובעת ולמנוח נולדו חמישה ילדים.

14. המנוח היה אדם אלים וקשה: נהג להתרועע עם נשים רבות; נהג להשתכר; נהג להשתמש בסמים קלים; נהג באלימות מילולית פיסית קשה כלפי התובעת וכלפי ילדיה.

15. התובעת פתחה בהליכי גירושין בבית הדין הרבני. לראשונה פתחה התובעת בהליכים בבית הדין הרבני בשנת 1961. המנוח סירב להתגרש מהתובעת, ותבע לחייבה לשוב ולחיות עמו חיי שלום בית. מספר פעמים מאז שנת 1961 שכנע המנוח את התובעת להסכים לשלום בית, תוך שהבטיח כי ישנה את דרכיו.



## בית הדין האזורי לעבודה בתל אביב-יפו

עב 10015/09 אלמונית נ' עיריית תל אביב יפו

- אולם, לאחר שובה של התובעת לדירתם המשותפת היה המנוח חוזר לסורו, והתובעת נאלצה שוב ושוב לעזוב את הדירה המשותפת כדי להגן על חייה.
16. בשנת 1981 הגיעו התובעת והמנוח פעם נוספת להסכם שלום בית (נספח ד' לתצהיר התובעת). בין היתר, התחייב המנוח "לכלכל את הבית בכבוד הראוי, לא להעליב את אשתו, לכבד אותה כראוי". ההסכם נערך לתקופת ניסיון בת שנה, כאשר המנוח והתובעת התחייבו כי אם הניסיון לא יצלח ייפרדו. למרבה הצער, גם ניסיון זה כשל, והתובעת נאלצה לעזוב פעם נוספת את דירתם המשותפת של בני הזוג, על מנת להציל עצמה ואת בנותיה שגרו עמה מאלימות מילולית ופיסית קשה של המנוח.
17. למרות האמור בהסכם שלום בית ובמשך כל השנים עד יום פטירתו התמיד המנוח בסירובו לתת גט לתובעת. התובעת כאישה דתייה, הייתה מנועה בשל כך לבנות את חייה מחדש עם בן זוג אחר, אשר יתמוך בה.
18. במשך תקופה בת לפחות 15 שנה לפני פטירת המנוח, התובעת והמנוח לא התגוררו יחדיו. התובעת התגוררה בדירה ששכרה, ואילו המנוח התגורר בדירתם המשותפת.
19. המנוח הטריד את התובעת בדרכים שונות גם בתקופה בה לא גרה עמו אלא גרה בדירה ששכרה, ונקט נגדה איומים, הן טלפונית והן פנים מול פנים, עד זמן קצר לפני פטירתו. זאת, תוך הפרת צו הרחקה שניתן כנגדו.
20. במהלך השנים בהן התגוררה התובעת ביחד עם בעלה המנוח היא לא עבדה. בתקופה בה התובעת לא התגוררה יחד עם המנוח היא התפרנסה מעבודות ניקיון. בתקופה זו, המנוח לא תמך כלכלית בתובעת, והיא לא קיבלה כספים משכרו, מהגמלה ששילמה לו העירייה או מכספים שהצטברו לזכות המנוח בקופת התגמולים של עובדי העירייה. בשל הפחד מאלימות המנוח, התובעת נמנעה מלתבוע מזונות או שכר דירה או פירוק שיתוף של דירתם המשותפת.
21. כחודשיים שלושה לפני פטירת המנוח פנו לתובעת טלפונית מסניף קופת חולים בו טופל המנוח, ומסרו לבתה שענתה לטלפון כי המנוח מזניח את הטיפול הרפואי בו. התובעת חששה ממפגש עם המנוח, אולם העבירה את המידע



## בית הדין האזורי לעבודה בתל אביב-יפו

עב 10015/09 אלמונית נ' עיריית תל אביב יפו

לאחותו של המנוח ולבנה הצעיר, על מנת שישכנעו את המנוח לפנות לקבלת טיפול רפואי.

22. התובעת ירשה מחצית עזבונו של המנוח כאלמנתו.

23. לאחר פטירתו של המנוח, התובעת ישבה עליו "שבעה", וגם נשאה בהוצאות הלוויה, הקבורה, מצבה, כיבוד בימי השבעה וסעודת ה-30 לכיבוד זכרו, ותרמה כספים לבית הכנסת לשם עילוי נשמתו. כמו כן, התובעת שילמה חובות שהותיר אחריו המנוח.

24. לתובעת אין כושר השתכרות, שכן בשל גילה ומצבה הבריאותי אינה יכולה להמשיך לעבוד בעבודות ניקיון מהן התפרנסה בעבר.

### הוראות החוק הרלוונטיות:

25. חוק הגמלאות מהווה את תקנות הפנסיה של העירייה וחל על המנוח. על כן, בחינת זכויותיה של התובעת לקצבת שאירים היא בהתאם להוראות חוק הגמלאות.

### 26. ההוראות הרלוונטיות לענייננו הן:

26.1. סעיף 4(א)(1) לחוק הגמלאות מגדיר מי הם שאיריו של נפטר וקובע בין היתר כי שאירה של נפטר היא -  
"מי שהייתה אשתו בשעת מותו, לרבות מי שהייתה ידועה בציבור כאשתו וגרה עמו אותה שעה".

26.2. סעיף 38 לחוק הגמלאות שכותרתו "דין אישה הזכאית למזונות" קובע כך:

(א) אדם שנתגרש מאשתו ואגב כך נתחייב בתשלום מזונותיה, על פי פסק דין או על פי הסכם בכתב, רואים את האישה, בעניין הזכויות הקשורות במותו לפי חוק זה כאילו לא נתגרשה ממנו, ובלבד שאם תגיע לה קצבה, היא לא תעלה על סך המזונות שהאדם היה חייב בהם ערב פטירתו.  
(ב) לעניין סעיף קטן (א) יחולו כללים אלה:



## בית הדין האזורי לעבודה בתל אביב-יפו

### עב 10015/09 אלמונית נ' עיריית תל אביב יפו

- (1) היה לממונה יסוד להניח, כי החיוב במזונות או השינוי בשיעורים נקבעו למראית עין – על תובעת הגמלה לפי סעיף זה הראיה, כי החיוב או השינוי הוא כן ;
- (2) חל שינוי ניכר במשכורת הקובעת מאז נקבעה זכות הגרושה לקצבה, רשאי הממונה לשנות את קצבתה לפי חישובים ונימוקים שבית משפט היה רשאי לעשות זאת לגבי מזונותיה, אילולא פטירתו של החייב.
- (ג) אדם שנפרד מאשתו פרידה של קבע, דינה לעניין חוק זה כדין גרושה, אף אם לא השאיר אחריו אישה אחרת.

### טענות הצדדים והמדינה:

27. התובעת טענה כי דרישת המגורים בסעיף 4(א) לחוק הגמלאות מתייחסת אך ורק ל"ידועה בציבור" של הנפטר ולא לאלמנה; גם אם האלמנה נדרשת לעמוד בתנאי של "וגרה עמו אותה שעה", אין להחילו במקרה בו אישה עוזבת את בית בעלה בשל מעשי אלימות, כיון שאין זה סביר כי כוונת המחוקק בסעיף 4 לחוק הגמלאות הייתה לשלול את זכויותיה של אישה שעזבה את ביתה מאונס, בשל אלימות, כאשר היא נותרת כבולה בקשר הנישואים מאונס; סעיף 38 לחוק הגמלאות נועד להרחיב את מעגל הזכאים לגמלה על פי החוק ולא לגרוע ממנו. לפיכך, אין בהוראת סעיף 38(ג) לחוק הגמלאות כדי לגרוע מזכותה של התובעת לגמלה; סעיף 38(ג) חל על "אדם שנפרד מאשתו דרך קבע" ולא באדם ש"חי בנפרד מאשתו דרך קבע". במקרה הנדון, המנוח מעולם לא נפרד מאשתו, אלא סירב להיפרד ממנה פרידה של קבע. סירובו העקבי של המנוח ליתן גט לתובעת מנע ממנה להינשא לאחר שידאג לה לימי זקנתה, ולכן היא זכאית לגמלה מהעירייה; התנהלות התובעת לאחר פטירתו של המנוח (ישבה עליו שבעה, שילמה את חובותיו, מימנה את ההוצאות הכרוכות בלוויה, קבורה ואזכרות) מעידה כי לא היה נתק מוחלט בין המנוח לבין התובעת; העובדה שבתקופה שהתובעת הייתה כשירה לכך פיסית היא התפרנסה בדוחק מעבודות ניקיון, כאשר עקב פחדה מהמנוח היא נמנעה מלתבוע ממנו מזונות לא יכולה לשמש כנגדה. זאת, בהתאם להלכה הפסוקה הקובעת כי אם האישה מוכיחה (ודי



## בית הדין האזורי לעבודה בתל אביב-יפו

### עב 10015/09 אלמונית נ' עיריית תל אביב יפו

בראייה שמשקלה "קל כנוצה" כי הסיבה שהביאה להפסקת המגורים המשותפים נעוצה בבעלה, הרי שחובתו של הבעל להמשיך לזונה אינה נפגעת. לכן, יש לראות את התובעת כמי שזכאית למזונות, הן מכוח ההסכם משנת 1981 בו התחייב המנוח לכלכל את הבית כראוי והן מכוח הדין האישי החל על המנוח.

28. העירייה טענה כי התובעת אינה זכאית לגמלת שאיר, לנוכח העובדה שהייתה "פרידה של קבע" בינה לבין המנוח. זאת, בהתאם להוראת סעיף 38(ג) לחוק הגמלאות שהשווה אישה שבעלה נפרד ממנה "פרידה של קבע" לאשה גרושה, שאף היא אינה זכאית לגמלה; בהתאם לפסיקה, "פרידה של קבע" משמעה כי הקרע שנוצר בין בני הזוג הוא כזה כך שניתן לצפות כי יתמשך. כן יש להביא בחשבון את תכלית החוק, שנועד להבטיח תמיכה כלכלית בשאיריו של הזכאי לגמלאות שהיו תלויים בו כלכלית; במקרה הנדון, הוכח שהתובעת והמנוח לא התגוררו יחד לפחות 15 שנה; התובעת לא נסמכה על שולחנו של המנוח ולא ניהלה עמו חיי שיתוף כלכליים; הפרידה בין בני הזוג הייתה לפרק זמן ממושך, ונבעה מרצונה של התובעת שלא לחיות עם המנוח, ולא מנסיבות חיצוניות כגון מחלה או אשפוז; בתקופה שטרם פטירתו של המנוח לא היה בין הצדדים קשר משמעותי כלשהו, לא כל שכן מגורים משותפים או שיתוף כלכלי. מכלול העובדות שפורטו לעיל מביא למסקנה כי בין התובעת לבין המנוח היה מצב של "פרידה של קבע"; מערכת היחסים בין המנוח לבין התובעת אינה מעניינה של העירייה, ואין רלוונטיות לנסיבות שהביאו לפרידה בין המנוח לבין התובעת. הקובע הוא מצב הדברים ביניהם – "פרידה של קבע" ללא שהייתה תלות כלכלית של התובעת במנוח.

29. המדינה תמכה בעמדת העירייה וטענה כי התובעת אינה זכאית לגמלה לנוכח העובדה שהיה בינה לבין המנוח מצב של "פרידה של קבע", היא לא קיימה עמו משק בית משותף ולא הייתה תלויה בו כלכלית.



## בית הדין האזורי לעבודה בתל אביב-יפו

עב 10015/09 אלמונית נ' עיריית תל אביב יפו

### הכרעה:

30. לאחר בחינת טענות הצדדים וכלל החומר שבתיק, הגענו לכלל מסקנה כי בנסיבות המקרה הנדון יש לקבל את התביעה ולקבוע כי התובעת זכאית לקצבת שאירים ולכל זכות אחרת המוקנית לאלמנה של פנסיונר של העירייה. להלן, נפרט את הנימוקים לקביעתנו.

### העדר מגורים משותפים לא שולל בהכרח את זכאותה של התובעת לקצבה:

31. לטענת העירייה, התובעת אינה זכאית לקצבת שאירים בשל העובדה שלא התגוררה עם המנוח. זאת, על יסוד ההגדרה בסעיף 4 לחוק הגמלאות הקובע כי שאיריו של נפטר הם, בין היתר, "מי שהייתה אשתו בשעת מותו, לרבות מי שהייתה ידועה בציבור כאשתו וגרה עמו אותה שעה".

32. אין בדינו לקבל טענה זו. מקובלת עלינו טענת התובעת כי הסיפא להגדרה, דהיינו "וגרה עמו אותה שעה", חלה רק בנוגע לידועה בציבור כאשתו של הנפטר. עניינה של מי שהייתה "אשתו בשעת מותו" של הנפטר ולא התגוררה עמו מוסדר בסעיף 38(ג) לחוק הגמלאות, בו נקבע כי המבחן לזכאות של האלמנה בהעדר מגורים משותפים הוא האם היה בין האלמנה לבין הזכאי לגמלה שנפטר מצב של "פרידה של קבע".

33. מסקנה זו אף מתיישבת עם פסיקת בית הדין הארצי לעבודה אשר קבע כי בנסיבות מסוימות אלמנה זכאית לגמלה למרות שלא התגוררה עם הזכאי לגמלה בטרם פטירתו [ראו למשל – ע"ע (ארצי) 244/08 יהודית מילוא – מדינת ישראל - הממונה על הגמלאות, מיום 30.12.2008].

34. אכן, לעובדה אם היו או לא היו מגורים משותפים יש משקל רב בקביעה אם התקיימה "פרידה של קבע" השוללת את הזכות לגמלאות, אולם אין בהיעדר מגורים משותפים כשלעצמם כדי לשלול את הזכאות לקצבה על פי חוק הגמלאות.



## בית הדין האזורי לעבודה בתל אביב-יפו

עב 10015/09 אלמונית נ' עיריית תל אביב יפו

אין לראות בתובעת ובמנוח כמי שנפרדו "פרידה של קבע" השוללת את הזכות לקצבת שאירים:

35. כאמור, הוראת החוק הרלוונטית היא סעיף 38(ג) לחוק הגמלאות הקובעת כי "אדם שנפרד מאשתו פרידה של קבע, דינה לעניין חוק זה כדין גרושה, אף אם לא השאיר אחריו אישה אחרת".

36. כפי שנקבע בפסיקה, הוראת סעיף 38(ג) לחוק הגמלאות מסייגת את זכותה של אשת הנפטר לגמלאות, ושוללת את זכאותה במקרה של "פרידה של קבע", בקובעה חזקה כי בנסיבות אלה יראו את אשת הנפטר כגרושה, שכלל אינה זכאית לגמלאות, אלא במקרה בו היא זכאית למזונות על פי פסק דין או הסכם בכתב. [ע"ע (ארצי) 183/99 אהרון – הממונה על הגמלאות, פד"ע לו 396; להלן – עניין אהרון]. לכן, אנו דוחים את טענת התובעת כי אין בהוראת סעיף 38(ג) לחוק כדי לשלול את זכאותה של אלמנה לגמלאות, ככל שהוכח כי התקיימה "פרידה של קבע" בינה לבין הזכאי לגמלאות שנפטר.

37. לאור האמור, עלינו לבחון אם בין התובעת לבין המנוח התקיים מצב של "פרידה של קבע".

38. באשר למשמעות הביטוי "פרידה של קבע" קבע בית הדין הארצי כי - המושג "פרידה של קבע" .. מציין מצב עובדתי מסוים בין עובד מדינה לבין אשתו, מצב אשר בו דינה של אישה כדין "גרושה" לצורך חוק הגמלאות. משני מרכיבי המושג האמור ("פרידה", "קבע") השני הוא הקובע, לענייננו.

המילה "קבע" פירושה "מצבו של דבר קבוע ומסוים" (אבן שושן, מילון חדש), בניגוד למצב ארעי או זמני. הדיבור "של קבע" אין בו, בהכרח, יסוד של סופיות, יסוד המצוי במילים "לצמיתות" או "לתמיד", אשר צופות פני עתיד ומציינות מצב ללא חזרה. "קבע" מצביע על גיבוש מצב בהווה, שניתן לצפות כי יתמשך בעתיד.

דב"ע (ארצי) לד/7 – 1 אשכנזי – הממונה על הגמלאות, פד"ע ה' 341.

39. באשר לאופן בו על בית הדין לקבוע אם התקיים הסייג של "פרידה של קבע" קבע בית הדין הארצי בעניין אהרון כי -





## בית הדין האזורי לעבודה בתל אביב-יפו

### עב 10015/09 אלמונית נ' עיריית תל אביב יפו

בהעדר מבחן ברור וחד משמעי לקביעת מעמדה של האישה וזכאותה מחמת הסייג של "פרידה של קבע" שהציב המחוקק, נדרש בית הדין לבדוק ולבחון את נסיבותיו של כל מקרה ומקרה, על רקע כלל הנסיבות העולות מחומר הראיות, כדי שיהיה בידו לקבוע האם הייתה פרידה בין בני הזוג, ואם הייתה – לקבוע את טיבה: אם בפרידה ארעית מדובר או ב"פרידה של קבע".

....

הסימנים המעידים על האלמנט של "סופיות המעשה" וגמירות הדעת במצב של "פרידה של קבע" עשויים להיות, בין היתר, אלה: בני הזוג אינם גרים במשותף באופן מלא או חלקי, באופן זמני ומשתנה או מתמשך; אורך הזמן שחלף בניתוק הקשר בין הבעל לאשתו; האם התגוררו תחת קורת גג אחת או בנפרד; האם הייתה הפרידה – ולא רק המגורים – זמנית או מתמשכת; האם היה הפירוד מאונס בשל סיבות אובייקטיביות (כגון מחלה או אשפוז בבית חולים) או אם היה הפירוד בשל צו הרחקה של בית המשפט או על פי רצונו של אחד הצדדים, או של שניהם כאחד; האם התגורר כל אחד מבני הזוג דרך קבע עם אחר; כוונת הצדדים לפירוד או לחיים במשותף, או למה שביניהם, כפי שבאה לידי ביטוי בהתנהגותם, במסמכים ובראיות.

40. בהתאם לפסיקה העדר מגורים משותפים אינו מעיד בהכרח על "פרידה של קבע" ועל בית הדין לבחון אם נתקיימה "פרידה של קבע" על יסוד מכלול הנסיבות. ואכן, במקרים מסוימים, קבעו בתי הדין כי למרות היעדרם של מגורים משותפים, לא התקיים מצב של "פרידה של קבע".

#### 40.1. בעניין עליזה צרפתי [ע"ע (ארצי) 33/99 צרפתי – הממונה על

הגמלאות, מיום 18.3.2000] נסיבות המקרה היו כמפורט להלן: האלמנה עזבה את המגורים המשותפים בשל התנהגותו האלימה של בעלה, שלא מרצונה, ושלא מתוך כוונה לנתק את יחסי הנישואים; כאשר אושפז בעלה בבית אבות חזרה האלמנה לגור בדירה המשותפת של בני הזוג; במהלך התקופה בה התגורר בעלה בבית האבות ביקרה אותו לפחות פעם בשבוע



## בית הדין האזורי לעבודה בתל אביב-יפו

עב 10015/09 אלמונית נ' עיריית תל אביב יפו

ושמרה עמו על קשר. על יסוד העובדות המפורטות לעיל קבע בית הדין הארצי כי בתקופה בה נעדרה האלמנה מדירת המגורים המשותפת הייתה בינה לבין בעלה "פרידה ארעית", וקשירת הקשר החדש בעת אשפוזו של הבעל "מרפאת" את הפרידה בתקופה שקדמה לה.

**40.2. בעניין ג'וסט לרבוני [עב (ב"ש) לרבוני – הממונה על תשלום**

**הגמלאות, מיום 8.11.2006]** קבע בית הדין האזורי כי למרות שהוכחו ניתוק כלכלי וניתוק פיזי בין האלמנה לבין בעלה, אין לראות בכך מצב של "פרידה של קבע", לנוכח העובדה כי הניתוק הכלכלי והניתוק הפיזי היו בשל נסיבות שלא היו תלויות באלמנה, שלא לפי רצונה ובחירתה, אלא בעיקר בשל התערבות ילדיו של הבעל במערכת היחסים בין בני הזוג. נציין, כי במקרה זה הגישה האלמנה בעוד בעלה בחיים תביעות לפירוק השיתוף בדירת המגורים המשותפת ולתשלום מחצית מכספי הפנסיה של בעלה. אולם, בית הדין קבע כי תביעות אלה הוגשו בשל נסיבות אובייקטיביות שנכפו על האלמנה ומתוך רצון לגיטימי להגן על בטחונה הכלכלי לאחר מותו של בעלה, בשל מצבו הרפואי והתנהלות ילדיו. כמו כן, הגשת תביעות אלה לא גרמה לפירוד בין בני הזוג, הבעל המשיך להתגורר בדירה המשותפת גם לאחר הגשתן, והיה ממשיך להתגורר בדירה המשותפת אילולא אושפז והועבר לבית אבות בניגוד לרצונו ולרצון האלמנה. הניתוק הפיזי בין האלמנה לבין הבעל נגרם כתוצאה מכך שהבעל הועבר לבית אבות שלא על פי רצונו ובקשתו, כאשר האלמנה הוכיחה כוונה ורצון לטפל בבעלה.

**41. ומן הכלל אל הפרט:** אכן היה ניתוק פיזי בין התובעת לבין המנוח, כתוצאה

מעזיבתה של התובעת את הבית המשותף עקב התנהגותו האלימה של המנוח, אשר בעטייה ניתן גם צו הרחקה כנגד המנוח. כמו כן, התובעת לא נתמכה כלכלית על ידי המנוח, כיון שעקב פחדה ממנו נמנעה מלתבוע ממנו מזונות ו/או שכר דירה בעד השימוש שעשה בדירתם המשותפת. אולם, לנוכח הנסיבות שהביאו לניתוק הפיזי והיעדר התלות הכלכלית, דהיינו התנהגותו האלימה של המנוח ופחדה של התובעת מהמנוח, הניתוק הפיזי והכלכלי היה עקב נסיבות שאינן תלויות בתובעת, ולכן אין לראות בכך "פרידה של קבע" השוללת את זכותה של התובעת לקצבת שאירים.



## בית הדין האזורי לעבודה בתל אביב-יפו

עב 10015/09 אלמונית נ' עיריית תל אביב יפו

42. כפי שנקבע בעניין אהרון, בקביעה אם הייתה בין האלמנה לבין הזכאי לגמלאות שנפטר פרידה של קבע על בית הדין לשקול, בין היתר, "האם היה הפירוד מאונס בשל סיבות אובייקטיביות (כגון מחלה או אשפוז בבית חולים) או אם היה הפירוד בשל צו הרחקה של בית המשפט או על פי רצונו של אחד הצדדים או של שניהם כאחד". מהתשתית העובדתית המוסכמת עולה כי במקרה הנדון הפירוד בין הצדדים נבע כתוצאה מהתנהגותו האלימה של המנוח, דהיינו מסיבה אובייקטיבית מוצדקת שאינה תלויה ברצונה של התובעת. גם היעדר התמיכה הכלכלית נבע מהתנהגותו האלימה של המנוח, שכן התובעת פחדה לתבוע מזונות או שכר דירה בעד השימוש שעשה התובע בדירה המשותפת או פירוק השיתוף בדירה המשותפת. כשם שפרידה בשל מחלה או אשפוז אינה שוללת את הזכאות לקצבת שאירים, גם פרידה עקב התנהגות אלימה של הזכאי לגמלאות שנפטר אינה יכולה לשלול את הזכאות לקצבת שאירים.

43. התוצאה לפיה לא תישלל מהתובעת זכאותה לקצבת שאירים מתחייבת הן משיקולי צדק והן משיקולי מדיניות ראויה, כמוסבר להלן.

44. באשר לשיקולי הצדק: תוצאה לפיה נשללת זכאותה של התובעת לגמלאות משמעותה היא שהתובעת נענשת פעמיים בשל אלימות בעלה המנוח כלפיה: פעם אחת בחייו – עת עקב התנהגותו האלימה של המנוח נאלצה לברוח מהדירה המשותפת ולהתפרנס בדוחק מעבודות ניקיון, כיון שנמנעה עקב התנהגותו האלימה של המנוח לתבוע מזונות המגיעים לה ותשלום שכר דירה בעד השימוש שעשה המנוח בדירה המשותפת, כאשר המנוח מסרב לתת לה גט ולאפשר לה לבנות את חייה מחדש; פעם שנייה לאחר מותו – עת כתוצאה מהאירועים שהוכתבו על ידי התנהגותו האלימה של המנוח נשללות זכויותיה על פי חוק הגמלאות.

45. באשר למדיניות הראויה: אין מחלוקת, כי המדיניות הראויה היא לעודד נשים הסובלות מאלימות שלא להשלים עם האלימות כלפיהן, לקחת את גורלן בידן, להיפרד מבן זוגן האלים, וככל שנדרש גם לעזוב את הבית למקום מבטחים. מדיניות זו באה לידי ביטוי הן בתמיכה שניתנת לנשים הסובלות מאלימות, כגון בהקמת מקלטים לנשים מוכות, והן בהוראות חוק שונות המעניקות זכויות



## בית הדין האזורי לעבודה בתל אביב-יפו

### עב 10015/09 אלמונית נ' עיריית תל אביב יפו

לנשים הסובלות מאלימות: חוק משפחות חד הוריות, תשנ"ב – 1992, המכיר באישה ששוהה במקלט לנשים מוכות כ"הורה יחיד" (פסקה ג) בהגדרת "הורה יחיד" בסעיף 1 לחוק), ואף פוטר אותה מהחובה לנקוט הליכים לשחרור מקשר הנישואין ככל שיש בהליך לסכן את חייה או את חיי ילדה; סעיף 7(4) לחוק הבטחת הכנסה, תשמ"ב – 1982, הקובע כי זכאות לגמלת הבטחת הכנסה בנפרד מבן הזוג לא תיפגע ככל שאחד מבני הזוג נמנע מהגשת תביעה למזונות נגד בן זוגו שאינו מכלכלו בשל איום של ממש בחבלה גופנית; חוק עבודת נשים, תשי"ד – 1954, המתיר לאישה להיעדר מעבודה לפרק זמן בן שישה חודשים בתקופה בה היא שוהה במקלט לנשים מוכות, ואוסר על המעסיק לפטרה בתקופת היעדרות מעבודה עקב שהות במקלט לנשים מוכות או במשך תקופה של תשעים יום לאחר תום תקופת ההיעדרות אלא בהיתר מאת שר העבודה והרווחה (סעיפים 7(ג) ו-9(ד) לחוק); חוק פיצויי פיטורים, תשכ"ג – 1963 הקובע כי עובדת שהתפטרה עקב שהייה במקלט לנשים מוכות זכאית לפיצויי פיטורים (סעיף 7א לחוק). קביעה לפיה אישה שעוזבת את הבית המשותף לה ולבן זוגה בשל התנהגותו האלימה של בן הזוג כלפיה מאבדת את זכותה לקצבה עלולה להביא לתוצאה לפיה נשים מוכות יימנעו לנקוט צעד זה וימשיכו לסבול מאלימות בני זוגם, ולעתים אף לסכן את חייהן, בשל החשש להישאר ללא מקור הכנסה. דברים אלה נכונים במיוחד עת מדובר בנשים הסובלות מאלימות שהן בגיל מבוגר יחסית, אשר לעתים קרובות אין להן מקור הכנסה עצמאי. לפיכך, המדיניות הראויה בהתייחס לנשים הסובלות מאלימות בני זוגן מחייבת את הקביעה שפרידה פיסית עקב אלימות של בן הזוג אינה שוללת את זכאותה של האלמנה לקצבת שאירים.

### 46. בהתייחס לטענות העירייה ככל שלא ניתן להן מענה באמור לעיל נוסף:

46.1. לטענת העירייה, אין רלוונטיות לנסיבות האישיות של התובעת ולמערכת היחסים בינה לבין המנוח, ובכל מקרה העירייה אינה צריכה לשאת בתוצאות יחסיהם של התובעת ושל המנוח. כמובהר בהרחבה לעיל, אנו סבורים כי נסיבות אלה רלוונטיות בבוא בית הדין להכריע אם בין התובעת לבין המנוח התקיימה "פרידה של קבע" השוללת את זכאות התובעת לקצבת שאירים.



## בית הדין האזורי לעבודה בתל אביב-יפו

עב 10015/09 אלמונית נ' עיריית תל אביב יפו

46.2. יתר על כן. כפי שיובהר בהמשך, אנו סבורים כי התובעת הייתה זכאית למזונות מהמנוח אילו הגישה נגדו תביעה לתשלום מזונות, צעד שנמנעה ממנו עקב פחדה מאלימות המנוח. אילו היה המנוח, כחובתו על פי הדין, משלם לתובעת מזונות, העירייה הייתה חייבת בתשלום קצבת שאירים לתובעת על פי הוראת סעיף 38(א) לחוק הגמלאות. מכאן, שבתשלום גמלה לתובעת אין העירייה נושאת בתוצאות יחסיהם של התובעת ושל המנוח, אלא משלמת לתובעת את הכספים שהייתה משלמת לה אילו המנוח היה מקיים את חובתו על פי הדין. אין כל הצדקה שהעירייה תפיק תועלת ותחסוך את כספי הקצבה בשל העובדה שהמנוח נהג באלימות כלפי התובעת ולא שילם מזונות כחובתו על פי הדין.

46.3. מעבר לאמור נוסף כי הן חוק עבודת נשים והן חוק פיצויי פיטורים מטילים על המעביד חובות כלפי עובדת הסובלת מאלימות (איסור לפטר בתקופת היעדרות מעבודה עקב שהות במקלט לנשים מוכות וחובת תשלום פיצויים במקרה של התפטרות עקב שהות במקלט לנשים מוכות). זאת, למרות שאין ספק כי המעביד אינו אחראי לכך שהעובדת נאלצה לשהות במקלט לנשים מוכות. מכאן, שהמחוקק סבר כי יש הצדקה להטיל חובות על המעסיק כדי לסייע לעובדת הסובלת מאלימות להתמודד עם המצב אליו נקלעה. לפיכך, אין כל פסול אם מוטל על העירייה נטל נוסף כלפי התובעת בשל העובדה שסבלה מאלימות. מכל מקום, כאמור, לדעתנו העירייה חייבת לשלם לתובעת את מה שהגיע לה על פי החוק וההסכמים וההסדרים החלים בעיריית תל אביב אילו פעל המנוח כחובתו על פי דין, ולכן לא מוטל על העירייה כל נטל נוסף.

47. כללו של דבר: לנוכח העובדה כי הניתוק הפיזי בין התובעת לבין המנוח והיעדר תמיכה כלכלית של המנוח בתובעת נבעו מהתנהגותו האלימה של המנוח, אין לראות בהם "פרידה של קבע" השוללת את זכאותה של התובעת לקצבת שאירים.



## בית הדין האזורי לעבודה בתל אביב-יפו

עב 10015/09 אלמונית נ' עיריית תל אביב יפו

**יש לראות בתובעת כזכאית למזונות וכפועל יוצא מכך זכאית לקצבת שאירים:**

48. מעבר לכך שלטעמנו לנוכח נסיבות הניתוק הפיזי לא התקיימה "פרידה של קבע" השוללת את זכאותה של התובעת לקצבת שאירים, אנו סבורים כי התובעת זכאית לקצבת שאירים גם מהטעם שיש לראות בה כזכאית למזונות, למרות שלא קיבלה מזונות בפועל, וכפועל יוצא מכך זכאית לקצבת שאירים.

49. בהתאם לסעיף 38(א) לחוק הגמלאות, במקרה בו אישה גרושה של זכאי לגמלאות שנפטר זכאית למזונות מכוח פסק דין או הסכם בכתב "דואים את האישה, בעניין הזכויות הקשורות במותו לפי חוק זה כאילו לא נתגרשה ממנו, ובלבד שאם תגיע לה קצבה, היא לא תעלה על סך המזונות שהאדם היה חייב בהם ערב פטירתו". כאמור, סעיף 38(ג) משווה את מעמדה של אישה שהזכאי לגמלאות שנפטר נפרד ממנה "פרידה של קבע" למעמדה של גרושה. מכאן, ככל שאלמנתו של זכאי לגמלאות שנפטר הייתה זכאית למזונות ערב פטירתו, לא נפגעת זכותה לקצבת שאירים על פי חוק הגמלאות, בכפוף לקביעת החוק בנוגע לשיעור הגמלה. אנו דוחים את טענת העירייה כי אין רלוונטיות לזכאותה של התובעת למזונות לנוכח העובדה שהתובעת והמנוח לא התגרשו, כיון שתנאי לתחולתו של סעיף 38(א) לחוק הוא גירושין. מהשוואת מעמדה של אלמנה שבעלה נפרד ממנה "פרידה של קבע" למעמדה של גרושה מתחייבת המסקנה כי דין אלמנה שהייתה זכאית למזונות במועד פטירתו של הזכאי לגמלאות כדין גרושה שהייתה זכאית למזונות במועד פטירתו של הזכאי לגמלאות. התוצאה לה טוענת העירייה, לפיה זכויותיה של אישה נשואה שהייתה זכאית למזונות במועד פטירתו של הזכאי לגמלאות נחותות מזכויותיה של גרושה שהייתה זכאית למזונות במועד פטירתו של הזכאי לגמלאות אינה סבירה. גם בהיבט של תכלית החוק – תשלום גמלה למי שהייתה תלויה כלכלית בזכאי לגמלאות שנפטר – אין שום הבדל בין גרושה שהייתה זכאית למזונות לבין אלמנה שהייתה זכאית למזונות.

50. אין מחלוקת כי התובעת לא הייתה זכאית למזונות מבעלה מכוח פסק דין. לטעמנו, גם בהסכם משנת 1981 (נספח ד' לתצהיר התובעת) אין משום



## בית הדין האזורי לעבודה בתל אביב-יפו

עב 10015/09 אלמונית נ' עיריית תל אביב יפו

התחייבות למזונות, שכן התחייבות המנוח "לכלכל את הבית בכבוד הראוי" היא במסגרת הסדר לשלום בית, שלמרבה הצער לא נתממש.

51. יחד עם זאת, כעולה מהתשתית העובדתית המוסכמת, התובעת נמנעה מלהגיש תביעה לתשלום מזונות ולתשלום שכר דירה בעד מגורי המנוח בדירה המשותפת בשל הפחד מאלימות המנוח. על יסוד התשתית העובדתית המוסכמת אנו סבורים כי ניתן לקבוע שאילו התובעת הייתה מגישה תביעה למזונות היו נפסקים לזכותה מזונות. זאת, מנימוקים שיפורטו להלן:

51.1. על פי ההלכה הפסוקה, אם האישה מוכיחה, ודי בראייה שמשקלה "קל כנוצה", כי הסיבה שהביאה להפסקת המגורים בצוותא נעוצה בבעלה, חייב הבעל בתשלום מזונות [ע"א 4316/96, פלולי נ' פלולי, פ"ד נב(1) 394].

51.2. בפסק דינו של בית הדין הרבני מיום 30.10.78 (נספח ג' לתצהיר התובעת) קבע בית הדין הרבני כי "אין ביה"ד רואה את 'טענתו' שכאילו רצונו בשלום בית ככנה ורצינית", וכי על בעלה המנוח של התובעת לשתף פעולה במכירת הבית וליתן גט לתובעת.

51.3. בהסכם לשלום בית משנת 1981 (נספח ד' לתצהיר התובעת) קבע בית הדין הרבני כי ככל שהניסיון לשלום בית ייכשל – הצדדים יעשו את הסידורים הדרושים כדי להתגרש ולמכור את הרכוש המשותף.

51.4. למרות פסק דינו של בית הדין הרבני וההסכם משנת 1981 המנוח סירב להתגרש מהתובעת וליתן לה גט, ועקב התנהגותו האלימה גם לא הוסדרו ענייני הרכוש בינו לבין התובעת.

51.5. התובעת עזבה את המנוח ואת ביתם המשותף בשל התנהגותו האלימה של המנוח כלפיה וכלפי ילדיהם המשותפים. מכאן, הסיבה לכך שעזבה את בית המנוח נעוצה במנוח, ולמותר לציין כי מדובר בסיבה מוצדקת. בנוסף לכך, המנוח סירב לתת גט לתובעת, למרות החלטות בית הדין הרבני והתחייבותו בהסכם לשלום בית משנת 1981.

52. ממכלול הנתונים במקרה הנדון עולה שהתובעת הייתה זכאית למזונות על פי הדין האישי אילו הגישה תביעה למזונות. כאמור, התובעת נמנעה מלהגיש תביעה למזונות בשל הפחד מהמנוח, שנהג באלימות כלפיה וכלפי ילדיהם. אנו



## בית הדין האזורי לעבודה בתל אביב-יפו

**עב 10015/09 אלמונית נ' עיריית תל אביב יפו**

סבורים, כי לנוכח העובדה שהתובעת הייתה זכאית למזונות על פי הדין האישי, יש לראות אותה לעניין זכויותיה על פי חוק הגמלאות כאישה הזכאית למזונות, גם אם נמנעה מלתבוע את המזונות המגיעים לה בשל הפחד מאלימות המנוח. קביעה אחרת מביאה לתוצאה לפיה התובעת נענשת פעמיים על אלימות המנוח – פעם בחייו ופעם לאחר מותו, כמוסבר בסעיף 44 לעיל.

53. נציין, כי האפשרות לראות באלמנה כזכאית למזונות גם ללא שהיה פסק דין או הסכם שחייב את הזכאי לגמלאות שנפטר לשלם מזונות וגם אם לא שולמו לה בפועל מזונות הוכרה הן בחקיקה והן בפסיקתו של בית המשפט העליון, **בעניין רוזנשטראוך** [ע"א 7654/96 עדה רוזנשטראוך נ' קרן הגמלאות של חברי אגד בע"מ, מיום 30.12.07]. כאמור לעיל, אישה שלא תבעה מזונות עקב אלימות בן הזוג אינה מפסידה את זכויותיה על פי חוק הבטחת הכנסה. בעניין **רוזנשטראוך** קבע בית המשפט העליון כי יש לראות באלמנה כמי שבידה פסק דין המחייב את בעלה המנוח בתשלום מזונות בשל הוראת פסק בוררות שחייב את בעלה המנוח להבטיח את זכויות הפנסיה שלה. כן נקבע בעניין **רוזנשטראוך** כי גם אם האלמנה לא קיבלה בפועל כספים מן המנוח אין בכך כדי לאיין את זכותה לקצבה, מכוח ההסדר שנקבע ביניהם.

54. **כללו של דבר**: אנו קובעים כי יש לראות בתובעת כאישה הזכאית למזונות, ולפיכך היא זכאית לקצבה מכוח הוראת סעיף 38 לחוק.

### **סוף דבר:**

55. תביעתה של התובעת מתקבלת ואנו קובעים כי היא זכאית לקצבת שאירים על פי חוק הגמלאות, וכן לכל זכות אחרת המוקנית לאלמנת פנסיונר של עיריית תל אביב.

56. בתוך 30 יום תשלם העירייה לתובע הפרשים בגין התקופה שממועד פטירת המנוח ועד היום.

57. העירייה תשלם לתובעת הוצאות בסך של 7,500 ₪. ככל שסכום זה לא ישולם בתוך 30 יום מהמועד בו יומצא לעירייה פסק הדין, יישא הסכום הפרשי הצמדה וריבית כחוק מהיום ועד למועד התשלום בפועל.





## בית הדין האזורי לעבודה בתל אביב-יפו

עב 10015/09 אלמונית נ' עיריית תל אביב יפו

58. זכות ערעור: כל צד רשאי להגיש ערעור על פסק הדין לבית הדין הארצי בתוך 30 יום מהמועד בו יומצא לו פסק הדין.

ניתן היום, כ"ח תשרי תשע"ב, 26 באוקטובר 2011, בהעדר הצדדים ויישלח אליהם.